

Underhusvalet i Storbritannien 1983

Torsdag den 9 juni 1983 gick Storbritannien till val. För den konservativa premiärministern Margaret Thatcher blev resultatet, trots en lägre röstandel än vid 1979 års val, en triumf. I siffror fördelade sig röstning och mandattal enligt följande.

Tabell 1. Valresultat 1983¹

	Avgivna röster	%	(1979)	Mandat
Tories	13 012 602	42,4	43,9	397 (+ 58)
Labour	8 460 860	27,6	36,9	209 (- 59)
Alliansen	7 776 065	25,4	13,8	23
Skotska Nationalister	331 975	1,1		2
Walesiska Nationalister	125 309	0,4		2
Övriga (Ulster)	962 692	3,1		17
	30 669 503	100		650

Valdeltagandet var 72,7%. Av de partier som ingick i Alliansen erhöll de Liberala 17 mandat och socialdemokraterna (SDP) 6. Man måste notera att antalet mandat i brittiska parlamentet nu uppgår till 650, jämfört med 635 i 1979 års val.

I Wales gick 20 mandat och 37% av rösterna till Labour, och 14 mandat och 32% av väljarna till de konservativa. Alliansen tog 2 mandat och 23% av rösterna, och nationalisterna Plaid Cymru 2 mandat med 8% av rösterna. Markant är en fortlöpande omsvängning till Labours nackdel – partiet har nu 37% av väljarna i Wales jämfört med 60% – och alla mandat utom fyra – år 1966.

I Skottland gick valtrenden emot de konservativa. Labour erhöll 41 mandat mot 21 för de konservativa. Men har ändå inte mer än 36% av rösterna. Alliansen hade goda framgångar med ca 25% av angivna röster; 5 liberaler och 3 SDP-are blev invalda i parlamentet. Nationalisterna lyckades inte hävda sig särskilt väl.

I Nordirland erhöll Official Unionist Party 11 mandat, pastor Ian Paisleys Democratic Unionist Party 3, Provisional Sinn Féin 1 (Gerry Adams), Ulster Populist Unity Party 1 och Social Democratic Labour Party 1 mandat.

Valkretsindelningen

Varje försök att jämföra valutgången 1983 med 1979 måste beakta de förändringar som uppstått i och med "The Boundary Commission" och dess arbete. Folkomflyttningar – framför allt från stadskärnor mot förstadsområden – medförde krav på förändringar i valkretssystemet. Över femhundra av parlamentets mandat berördes i större eller mindre utsträckning. Kommissio-

nen påbörjade sitt arbete 1976. Först på våren 1983 var förslaget färdigt för parlamentets godkännande.

Valkretskommissionens förslag hann alltså inte bli genomfört till 1979 års val. När valforskare – och parti-strateger – analyserade det sedermera antagna förslaget fann man belägg för att den tidigare indelningen i praktiken gynnat Labour. Hade 1979 års val utkämpats med den nya indelningen som bas, skulle de konservativas

absoluta majoritet i parlamentet blivit 68 snarare än de 43 som då blev fallet.²

Valkretsgeografi spelar en mycket betydande roll för brittiska partistrateger. Majoritetsval i enmansvalkretsar gör att vissa marginalvalkretsar, där en majoritetssituation är labil, automatiskt tenderar bli "nyckelvalkretsar". Generellt uttryckt var Labours uppgift tvådubbelt svår inför nyvalet i juni 1983. Dels var valkretsjusteringen ett faktum, dels hade Alliansen tillkommit. Teoretiskt behövde enbart med hänsyn till den förstnämnda faktorn Labour en omsvängning till sin fördel, jämfört med 1979 års val, med 5,3%. Redan det var mer än något parti gått iland med sedan 1945.

Alliansen

Under 1981 blev det tydligt att Storbritanniens politiska liv var i förändring. Hur stor och varaktig denna förändring kommer att bli är naturligtvis osagt, men såväl de konservativa som Labour hade anledning till oro.

I mars 1981 lämnade tolv ledamöter av underhuset och tretton av överhuset Labours parlamentsgrupp och bildade "Council for Social Democracy". En månad senare var partibildningen på väg att formaliseras. Miss-tron mot vänsterströmningar inom Labour anförda av Tony Benn och mot Margaret Thatchers monetaristiska politik, angav partiets politiska hållning. Partiet stöddes omgående av positiva opinionssiffror.

I maj påbörjades de politiska samtalen mellan SDP och liberalerna om valsamarbete. Till hösten nåddes en överenskommelse.

Någon formell sammanslagning av partierna var det inte tal om; bl a hade det framkommit att liberalerna på

distriktsnivå var klart emot detta. SDP hade möjligen blivit det tredje största partiet i underhuset, men ute i landet var det liberalerna som hade den uppbyggda och beprövade partiorganisationen.

Partipolitiska program åsido var det interna problemet för Alliansen fördelningen av kandidaterna i enmansvalkretsarna. Kompromisser kunde det bara bli tal om i övergripande bemärkelse. På det lokala planet var ingen sammanjämkning möjlig. Där måste kandidaten vara antingen liberal eller SDP. Och få liberaler var utan vidare beredda att stiga åt sidan för nytillkomna socialdemokrater.

Här är emellertid inte utrymme att analysera eller ens närmare redogöra för denna process. Men genom den liberale partiledaren David Steels insats uppnåddes konkreta resultat även i denna ömtåliga fråga. Alliansen var inför valet 1983 en politisk kraft med kandidater i nästan varje valkrets.

Under överdrift kan man påstå att den starkaste länken liberalerna och socialdemokraterna emellan var deras gemensamma önskan att reformera valsystemet. Någon form av proportionell representation åstundades av båda. Förklaringen är enkel och fick en bjärt illustration på valdagen. Trots de positiva röstsiffrorna var det just Alliansen som blev valets stora förlorare i mandat räk-

nat. Med blott 700 000 rösters flertal erhöll Labour 209 mandat mot Alliansens 23. Alliansen föll på sin jämnstarka fördelning av röster över riket.

Det finns en iakttagelse till att notera. Antag att Alliansen vunnit över inte blott dessa 700 000, utan erhållit såg 2 miljoner fler röster än Labour, hur hade mandatfördelningen då blivit? Antagligen följande: CON 385, LAB 206, LIB/SDP 30.³ Alliansen kan aldrig under gällande valregler förespås bli största oppositionsparti i mandat räknat. Den kan genom sin existens säkerställa en konservativ majoritet i underhuset för överskådlig framtid. Optimalt tycks den kunna hoppas på en framtida valutgång där den utgör tungan på vågen mellan de traditionella partierna.

Sociopolitisk geografi

Närmare analyser av valet 1979 tycktes peka på att Storbritannien (ifrån Nordirland bortses här) blir alltmer polariserat.⁴ Labour gjorde framsteg i traditionella labourvalkretsar i storstäderna samt i norr, medan de konservativa växte i styrka i landsbygdsområden, i förortsvalkretsar samt i landets södra delar. Valet 1983 tycks bekräfta denna utveckling, trots de "skenbara" negativa procentuella förändringarna i övrigt för Conservatives och Labour.⁵

Tabell 2. Regional röstfördelning

	%	mandat	förändr. i avgivna röster
<i>A Södra och mellersta England</i>			
CON	51,7	225	- 0,2
LAB	19,1	15	- 10,7
ALL	28,6	5	+ 11,2
<i>B Storstadsområdena</i>			
CON	39,3	99	- 2,6
LAB	36,0	108	- 8,4
ALL	24,8	6	+ 12,0
<i>C Norra England</i>			
CON	42,3	38	- 2,5
LAB	32,5	25	- 8,3
ALL	24,9	2	+ 10,4
<i>D Wales</i>			
CON	31,0	14	- 1,1
LAB	37,5	20	- 9,5
ALL	23,2	2	+ 10,7
NAT	7,8	2	- 0,1
<i>E Skottland</i>			
CON	28,3	21	- 2,1
LAB	35,0	41	- 5,8
ALL	24,5	8	+ 12,4
NAT	11,8	2	- 4,5

Tabell 3. Socioekonomisk röstfördelning

	Kön		Ålder				Klass medlem			Fackför.		Totalt
	M	K	18-24	25-34	35-54	över 55	AB C1	C2	DE	ja	nej	
Röstandel	48	52	13	21	32	34	41	30	29	25	75	100
CON	42	46	42	40	44	47	55	40	33	31		44
LAB	31	26	33	29	26	27	16	32	41	39		28
ALL	25	27	22	29	27	24	28	26	24	29		26

Källa: New Statesman 17 juni 1983. Kategoriindelningen är följande. AB: Professional & Managerial; CI: Office & Clerical; C2: Skilled workers and their families; DE: Semi- & Unskilled workers. Jämför även StvTskr 1980:3, s 186 för motsvarande siffror för 1979 års val.

Klassröstningen

I ovanstående översikt analyseras hur England och Wales (dvs Britain) röstade med avseende på väsentliga socioekonomiska variabler.

För första gången röstar betydligt fler utbildade arbetare (skilled working class) med de konservativa än med Labour – närmast beroende på, tycks det, en övergång av tidigare laboursympatisörer till Alliansen. Vidare röstade för första gången färre än hälften av de fackföreningsanslutna med Labour. Av egnahemsägare i arbetarklassen – 28 % av elektoratet med stigande trend – röstade hela 47 % konservativt, medan Labour och Alliansen erhöll 26 % var.

Sammanfattning

Här har inte plats för en genomgång av vare sig politik eller personligheter i valkampanjen. Falklandskriget, toryhushållning, Labours inre splittring – alla dessa och andra betingelser för valkampanjen återstår att redogöra för. Vi skall här bara konstatera att i valet i Storbritannien erhöll de konservativa 42,4 % av avgivna röster. Labour (27,6 %) och Alliansen (25,4 %) erhöll tillsammans således ca 10 % fler röster än segrarna.

Tillsammans med de nationalistiska partierna fick oppositionen ca 3,7 miljoner fler röster än de konservativa i underhuset. Mrs Thatchers majoritet blev hela 144 mandat över denna opposition.

Terry Carlbon

Noter

- ¹ The Times 11/6 1983.
- ² The BBC/ITN Guide to the New Parliamentary Constituencies. Parliamentary Research Services, 18 Lincoln Green, Chichester, West Sussex. £ 25.
- ³ New Statesman 17/6 1983.
- ⁴ Butler, D & Kavanagh, D, The British Election of 1979 (bil 2), Macmillan 1980.
- ⁵ The Economist 18-24/6 1983.

En fredsforskares syn på säkerheten

Håkan Wibergs 1982 publicerade arbete "Krig, rustningar och säkerhetspolitik" kan sägas ge uttryck för en sammanfattande bedömning av säkerhetsproblemet i världen, särskilt med tanke på en nordisk småstat som Sverige. Större delen av kapitlen i boken är skrivna på beställning av olika uppdragsgivare, men helhetsintrycket av framställningen blir ändå rätt homogent genom att samma tankegångar återkommer i olika sammanhang. En del för några år sedan gjorda hänvisningar till aktuella händelseförlopp kan måhända te sig något föråldrade, men detta inverkar inte på de allmänna analyser och resonemang författaren framlägger.

Fredsforskningen är som känt en tillämpad vetenskap och dess mål är att bidra till att mänskligheten övergår till ett sådant internationellt politiskt system, som ger garantier för ett bestående fredstillstånd. Liksom läkaren inte likgiltigt kan annotera en ökad förekomst av vissa sjukdomar, så kan fredsforskaren inte heller med jämnmått iaktta en ökad internationell spänning. Hans uppgift är att ta reda på varpå denna spänning beror och vilka medel som kan användas för att minska den.

Av synnerligen stort intresse är härvid att ställa fredsforskningen i relation till den militära forskningen. Den senare är ju också av tillämpad natur, eftersom dess mål är att öka ett lands försvarspolitiska kapacitet och försvaret betraktas som en av de centrala faktorerna i säkerhetspolitiken. Man kunde framkasta en hypotes om att den militära forskningen har en likartad betydelse för de nationella arméerna som fredsforskningen har för de internationella fredsörelserna.

Wiberg utgår i alla fall från att fredsforskaren kan vara nyttig också för dem som inte delar hans värderingar. Detta gäller utan tvivel diskussionerna om orsaker till rustningar, graden av staternas faktiska handlingsfrihet eller beroende av andra i detta hänseende samt relationerna mellan inre och yttre faktorer som påverkar rustningsspiralen. Klarläggandet av dynamiken i uppdragsprocessen gör det möjligt att påverka den obero-